

AZƏRBAYCANDA ETNOORQANOLOGIYA SAHƏSİNİN YARANMA TARİXİ VƏ “ETNOORQANOLOGIYA: AKTUAL PROBLEMLƏR VƏ VƏZİFƏLƏR” MÖVZUSUNDA BEYNƏLXALQ ELMİ-PRAKTİKİ KONFRANS

Gülnaz ABDULLAZADƏ

Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən təməli qoyulan Azərbaycan professional musiqi elmində orqanologiya sahəsi 1960-cı illərdə bir elmi problem kimi meydana gəlmişdir. İlk dəfə olaraq, o dövrdə gənc tədqiqatçı Səadət Abdullayeva namizədlik dissertasiyasını milli alətlərin tədqiqinə həsr etmişdir. Dahi Nizaminin xəmsəsindən və Azərbaycan milli rəssamlıq sənətinin miniatür məktəbinin incilərindən bəhrələnərək, unudulmuş qədim alətlərin və Üzeyir bəy tərəfindən professional bəstəkarlıq musiqisinə daxil edilmiş tar, kamança və zərb-nəfəslı alətlər üzərində araşdırmalar aparan Səadət Abdullayeva Azərbaycanın bölgələrini qarış-qarış gəzərək, dəyərli materiallar toplamış, onların canlı ifalarını lentə almış və alətsünaslıq sahəsinə qiymətli töhfəsini vermişdir. Bu sahədə araşdırmalarını davam etdirən alim, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsinə nail olmuşdur.

Orqanoloji sahənin Azərbaycanda əsasını qoyan Səadət Abdullayevanın tədqiqatları əsasən milli çalğı

alətlərimizin inkişaf tarixinin öyrənilməsi, quruluş, səslənmə və istifadə xüsusiyyətlərinin araşdırılması, onların türk məkanında oxşar alətlərlə müqayisəsi, gələcək inkişaf yolları ilə əlaqədardır.

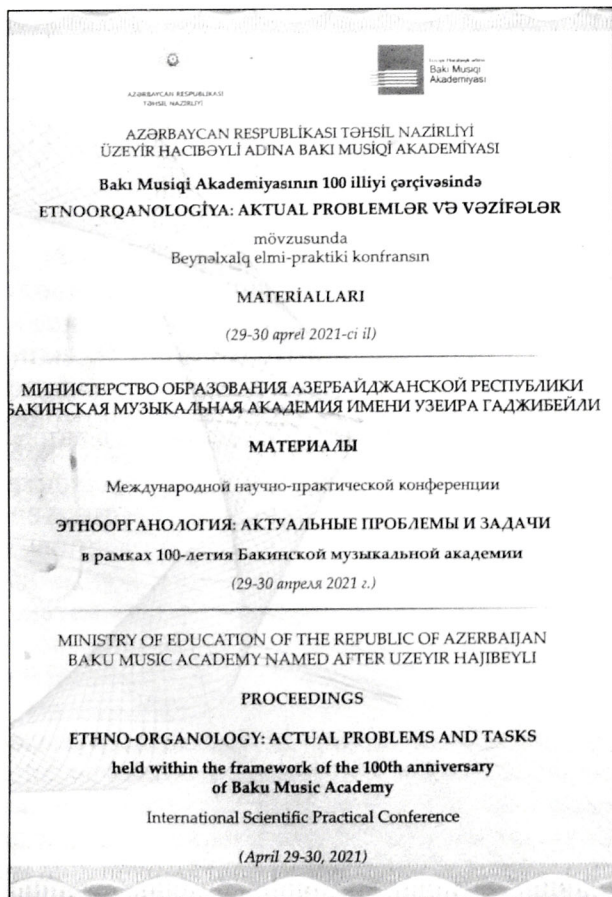
Səadət Abdullayevanın ən parlaq yetimələrindən biri Məcnun Kərimov olmuşdur. Məcnun Kərimovun namizədlik dissertasiyasının elmi rəhbəri kimi S.Abdullayeva M.Kərimov tərəfindən bərpa olunmuş bir sıra qədim çalğı alətlərini ön plana çəkərək, namizədlik dissertasiyasının mövzusunə çevirmişdir. Belə ki, Məcnun Kərimov yaradıcılığa qədim və unudulmuş musiqi alətlərinin praktiki tədqiqindən başlamışdır. İlk dəfə 1989-cu ildə Ş.İ.Xətəinin yubiley tədbirində bərpa edilmiş qədim musiqi alətini nümayiş etdirmiş və böyük marağa səbəb olmuşdur. Bu araşdırma Fərhad Bədəbəyli və Polad Bülbüloğlunun da diqqətini cəlb etmiş, nəticədə 1992-ci ildə Bakı Musiqi Akademiyası nəzdində “Qədim musiqi alətlərinin bərpası və təkmilləşdirilməsi” elmi-tədqiqat laboratoriyası təşkil olunmuş və M.Kərimov ora müdir təyin edilmişdir. Bu sahədə o, əvvəlcə namizədlik, sonra isə sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsinə qazanmışdır.

2009-cu ildə M.Kərimovun 3 dildə - azərbaycan, rus və ingilis dillərində “Azərbaycan musiqi alətləri” adlı izahlı-rəngli albomu çap edilmişdir.

Orqanologiya sahəsinin nümayəndələrindən və Səadət Abdullayeva məktəbinin yetimələrindən - Fuad Əzimli, İlham Nəcəfov, Seyran Qafarov, Təranə Əliyeva, Natavan Həsənova, onun rəhbərliyi altında türk arealında bir sıra müqayisəli tədqiqatlar aparılmışdır. Mahmud Karagenç, Ali Dağıstan, Kadir Verimin adlarını çəkmək olar. Bu sahə digər mütəxəssislərin diqqətini cəlb etmiş və öz inkişafını tanınmış alimlər - Sürəyya Ağayeva, Abasqulu Nəcəfzadə, Zakir Mirzəyev kimi görkəmli simaların yaradıcılığında davam etdirilmişdir.

Orqanologiya tədqiqatçı qarşısında mürəkkəb tələblər qoyan bir sahədir. İlk öncə tədqiqatçı milli alətlərdə ifa etmə bacarığına malik olmalı, alətin akustik imkanlarını riyazi və fiziki baxımdan bilməlidir. Repertuar seçimində səriştəli olmalıdır. Bu sahəni duymaq və onun vurğunu olmaq lazımdır. Yalnız bu yolla Azərbaycanda unudulmuş qədim milli alətləri ərsəyə gətirib, onu təbliğ etmək olar.

Artıq bu problem daha geniş coğrafi arealda fikir mübadiləsi aparılaraq beynəlxalq konfrans səviyyəsində, nəaliyyətlərini irəli sürərək, öz həllini Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında 2021-

29-30 aprel tarixində ZOOM platforması vasitəsi ilə onlayn qaydada "Etnoorqanologiya: aktual problemlər və vəzifələr" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktiki konfransında tapmışdır. Konfransın açılışında BMA-nın rektoru, professor Fərhad Bədəlbəylinin video müraciəti yayımlanmış, ondan sonra isə BMA-nın Tədris işləri üzrə prorektoru, professor Nərminə Quliyeva, Xarici əlaqələr üzrə prorektor, xalq artisti, professor Yeganə Axundova, Elmi və yaradıcılıq işləri üzrə prorektoru, əməkdar incəsənət xadimi, professor Gülnaz Abdullazadə, Milli Konservatoriyanın Elmi və yaradıcılıq işləri üzrə prorektoru, professor Lalə Hüseynova, Türkiyənin Universitetlərarası incəsənət şöbəsinin Təhsil Şurasının sədri, Yüksək Ögretim Kurulu xarici işlər üzrə eksperti, Yıldız Texniki Universitetinin "İncəsənət və dizayn" fakültəsinin dekanı Turan Sağər konfrans iştirakçılarını salamlayaraq hamıya uğurlar arzuladılar.

2021-ci ildə Bakı Musiqi Akademiyasının 100 illiyi qeyd olunacaq, buna görə də Akademiyada keçirilən bütün tədbirlər həmin yubiley çərçivəsində təşkil edilir və etnoorqanologiya elminə həsr olunmuş beynəlxalq səviyyəli elmi-praktik konfrans da həmin tarixə həsr olunmuşdur. Konfransa tərəfdaş ölkənin nüfuzlu tədris və elmi qurumları qatılmışdılar. Bunların arasında Türkiyədən - İstanbul Texniki Universitetinin Türk Musiqisi Dövlət Konservatoriyası, Aydın Adnan Menderes Universiteti, Ardahan Universiteti, İnönü Universitetinin Dövlət Konservatoriyası; Gürcüstan Ənənəvi musiqi muzeyi; Kurmanqazi adına Qazaxıstan Milli Konservatoriyası; Özbəkistandan Dövlət Milli Konservatoriyası, Yunus Rədcəbi adına Özbəkistan Milli Musiqi Sənəti institutu, Özbəkistan Bəstəkarlar İttifaqı, Özbəkistan Milli Qvardiyanın İxtisaslandırılmış Akademik Liseyi; Rusiyanın L.Sobinov adına Saratov Dövlət Konservatoriyası; BƏƏ-dən Dubay şəhərinin Muzik and Danse institutu; Oman Sultanlığından Sultan Qaboos Universitetinin nümayəndələri çıxış edirdi. Bundan əlavə, Azərbaycanın Ü.Hacıbəyli adına BMA, Azərbaycan Milli Konservatoriyası, AR Milli Elmlər Akademiyasının Memarlıq və incəsənət institutu və Naxçıvan Dövlət Universitetindən iştirakçılar qatılmışdırlar. Konfransın moderatorları Gülnaz Abdullazadə və Nuridə İsmayilzadə, koordinatoru Həbibə Məmmədova idi.

Etnoorqanologiya elmi bütün ölkələrdə müxtəlif inkişaf yolu keçmişdir. Burada ən qədim dövrlərdən bugünüməzə gəlib çatan milli alətlərin yaranma tarixi və inkişaf mərhələləri məruzəçilər tərəfindən işıqlandırıldı. 16 saat ərzində 40-a yaxın məruzələr dinlənildi. Hər bir çıxışdan sonra iştirakçılar onları maraqlandıran sualları məruzəçilərə verərək elmi diskussiyalar yaratmış, bu da öz növbəsində beynəlxalq konfransı daha da samballaşdırmışdır. Konfrans zamanı hər bir məruzəçi mövzusunə uyğun olaraq maraqlı prezentasiyalarla, bəziləri canlı olaraq müxtəlif xalq çalğı alətlərində ifaları ilə çıxışlarını təsdiqlədilər. Məruzəçilərdən Türkiyədən professor Abbasova iradə, Bitmez Mehmet, Kılınçer Zafer, Omandan sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Şixəliyeva Şəbnəm, Qazaxıstandan

pedaqoji elmlər namizədi, dosent İmaşeva Aygül, Özbəkistandan professor Şaripov Niqmatcan, sənətsünaslıq doktoru Muradova Zulfıyya, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Taşmatova Azadgül, Rusiyadan sənətsünaslıq doktoru, professor Kartaşova Tatyana, Dubaydan Antipova Viktoriya, Azərbaycandan sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Ağayeva Surayə, sənətsünaslıq elmləri doktoru, professor Nəcəfzadə Abbasqulu, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, AMK-nın professoru Xalıqzadə Fəttah, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Məmmədova Həbibə, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktorları Rauf Bəhmənli, Maya Qafarova, Əliyev Mübariz, Şirinova Səadət, Rzayeva Mehparə, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti Sadıqov Ənvər, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti Əliyeva Təranə, AMK-nın baş müəllimi Əsədullayeva Mehri, BMA-nın elmi laboratoriyasından Nəsirova Fidan, İsayev Zeynal və digər iştirakçılar maraqlı çıxışlar etmişdir. Bütün iştirakçılara sertifikat təqdim olunmuş və "Etnoorqanologiya: aktual problemlər və vəzifələr" beynəlxalq elmi konfransının materialları və elmi məqalələr toplusu"nda məqalələri dərc olunmuş və sertifikatlarla təltif edilmişlər. Konfransda dahi Üzeyir Hacıbəylinin "Koroğlu" operasından uvertürasının sədası altında bəstəkara aid videoslayd da göstərilmişdir.

Yüksək elmi səviyyədə və təşkilatçılıq baxımından təşkil olunmuş beynəlxalq elmi-praktiki konfrans bir də belə tədbirlərin mütəmadi keçirilməsinin zəruriyyətini göstərmişdir.

